

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА - БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS - BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE - BUREAU FOR DEVELOPMENT OF EDUCATION

Планирање и реализација на наставата

според
новите
наставни
програми

Обука за наставници од гимназиско образование

2025

НАСТАВНА ПРОГРАМА

- Компоненти
- Когнитивни процеси
- Наставни активности
/методи

ПЛАНИРАЊЕ НА НАСТАВАТА

- Планирање на
реализацијата на
наставната програма
- Планирање на часовите
 - Сценарио за час

НАСТАВНА ПРОГРАМА

1

НАСТАВНА ПРОГРАМА

Се базира на резултати од учење

- Укажуваат што треба да се научи - учењето не се води од учебникот
- Се учи за да се постигнат очекуваните резултати наведени во програмата, а не за да се совладаат содржините од учебникот
- Сите компоненти во наставната програма се поврзани со резултатите од учењето и се во функција на обезбедување основа за постигнување на резултатите од учењето

Тема РЕЗУЛТАТИ ОД УЧЕЊЕ 1. го објаснува процесот на урбанизација; 2. ги објаснува енергетските извори преку нивната поделба, примена, регионална разместеност и нивното влијание врз животната средина и да наведува мерки за енергетска ефикасност; 3. Ученикот/ученичката ќе развива свесност за: 1. социјалните и еколошките последици од неконтролираната урбанизација; 2.	
Содржини (и поими) (урбанизација, конурбација, индустријализација • Енергетски извори (енергетски извори, обновливи, необновливи,)	Стандарди за оценување •о светот и нејзината историска еволуција. • Ја објаснува поделбата на енергетските извори и ги опишува карактеристиките на необновливите извори и нивната регионална разместеност. •
Примери на активности карта ги пронаоѓаат градовите со над 5 милиони жители и ги внесуваат во соодветна нема карта. Ја анализираат картата и објаснуваат за нивната географска распространетост. Практична активност: Учениците поделени во мали групи изработуваат листа на отпадоци	

Резултати од учење:

Ученикот/ученичката ќе биде способен/-на да:

1. го објаснува процесот на урбанизација;
2. ги објаснува енергетските извори преку нивната поделба на животната средина и да наведува мерки за енергетска ефикасност;
3. ги опишува економските активности земјоделство, индустрија, економскиот развој на одреден регион;
4. го анализира значењето на животната средина и влијанието на човекот врз нејзиното загадување и да наведува мерки за нејзина заштита.

Ученикот/ученичката ќе развива свесност за:

1. социјалните и еколошките последици од неконтролираната урбанизација;
2. употреба на обновливи извори на енергија и намалување на зависноста од фосилни горива;
3. последиците од човечките активности врз природата.

- Секој предмет содржи повеќе теми (2-5)
- Предметите од „мајчин“ јазик имаат подрачја наместо теми
- Бројот на часови за секоја тема варира

Резултати од учење:

Ученикот/ученичката ќе биде способен/-на да:

1. го објаснува процесот на урбанизација;
2. ги објаснува енергетските извори преку нивната поделба, примена, регионална разместеност и нивното влијание врз животната средина и да наведува мерки за енергетска ефикасност;
3. ги опишува економските активности земјоделство и индустрија и нивното влијание врз економскиот развој на одреден регион;
4. го анализира значењето на животната средина и нејзина заштита.

Ученикот/ученичката ќе развива свесност за:

1. социјалните и еколошките последици од неконтролираната урбанизација;
2. употреба на обновливи извори на енергија и намалување на зависноста од фосилни горива;
3. последиците од човечките активности врз природата.

- Поопшти резултати од учењето
- Најчесто збир од повеќе знаења и умеења во еден резултат

- Дополнителни резултати што произлегуваат од поопштите
- Укажуваат на однесување или на социо-емоционални аспекти од развојот

Содржини (и поими):	Стандарди за оценување:
• Урбанизацијата во светот (урбанизација, конурбација, индустријализација, индустриска револуција, милионски градови, мегалополоси, развиени и неразвиени држави, пренаселеност, инфраструктура, неформални населби/сламови, одржлив урбан развој, паметни градови)	• Секоја тема вклучува повеќе содржини • Поимите, дадени во заграда, укажуваат на клучните информации околу кои се развива содржината (чие значење учениците треба да го научат)
• Енергетски извори (енергетски извори, обновливи, необновливи, јаглен, нафта, природен гас, хидроенергија, атомска енергија, соларна енергија, еолска енергија, енергија на морето, геотермална енергија, енергетска ефикасност)	• Ја објаснува поделбата на енергетските извори и ги опишува карактеристиките на необновливите извори и нивната регионална разместеност. • Ги опишува енергетските извори за добивање на хидроенергија, атомска енергија, соларна енергија, еолска енергија, енергија на морето и геотермална енергија и ја наведува нивната регионална разместеност. • Прави споредба за важноста на енергетските извори за човекот во минатото и денес и наведува примери за подобрување на енергетската ефикасност.
• Стопанско - економски активности (земјоделство, индустрија, добивање на ресурси, трговија)	• Објаснува за разликата помеѓу органско и индустриско земјоделско производство и наведува мерки за негово осовременување.

Содржини (и поими):	Стандарди за оценување:
- Урбанизацијата во светот <i>(урбанизација, конурбација, метурбанизација)</i> - Претставуваат <u>конкретни резултати од учењето</u> на содржините - Базирани се на Блумовата таксономија	- Ги објаснува причините за интензивна урбанизација во светот и нејзината историска еволуција. - Ја анализира географската разместеност на милионските градови во светот, и го споредува растот на мегалополисите во развиените и неразвиените земји во светот. - Ги објаснува проблемите со кои се соочуваат големите градови. - Го објаснува концептот за одржливиот урбан развој и паметни градови.
- Дефинирани се како мерливи исходи од учењето - Имплицитно укажуваат на начинот на кој може да се провери дали е постигнат резултатот	- Ја објаснува поделбата на енергетските извори и ги опишува карактеристиките на необновливите извори и нивната регионална разместеност. - Ги опишува енергетските извори за добивање на хидроенергија, атомска енергија, соларна енергија, еолска енергија, енергија на морето и геотермална енергија и ја наведува нивната регионална разместеност. - Прави споредба за важноста на енергетските извори за човекот во минатото и денес и наведува примери за подобрување на енергетската ефикасност.
Стопанско - економски активности <i>(земјоделство, индустрија, селскостопанство, трговија)</i>	Објаснува за разликата помеѓу органско и индустриско земјоделско производство и наведува мерки за негово осовременување.

Примери за активности

Индивидуална активност: Учениците се даваат на географска мапа на светот каде нема карта. Ја анализираат картата и ги поставуваат своите прашања.

Практична активност: Учениците поделени во групи вршат нивна класификација и со истражување на интернет ги собираат материјали. Секоја група подготвува куса презентација и ја доаѓаат до заклучок како да ги користат стекнатите знаења.

Истражувачка активност: Учениците истражуваат за неформални населби и анализа на тематски карти издвојувајќи ги причините за нивното појавување.

Дискусија: Учениците гледаат кратко видео за неформални населби и ја прават анализа на неформални населби (сламови) во неразвиените земји во светот и земјите во развој и прават анализа за животот во нив.

Квиз: Учениците со користење на таблети, мобилни телефони или компјутер, се натпреваруваат преку квизови издвојувајќи ги топонимите и карактеристиките на областите на Земјата каде се појавиле милионските градови, со користење на интернет (purposegames.com).

- Фокусирани се на учениците - опишуваат што треба да прават учениците, а не наставникот
- Претставуваат примери - може да се користат како што се дадени, но и да се модификуваат
- Не ги покриваат сите стандарди за оценување - наставниците треба да си смислат дополнителни, по истиот принцип

НАСТАВНИ АКТИВНОСТИ

Служат за постигнување на резултатите од учење/
стандардите за оценување (не се цел сами по себе)

Се очекува:

- да обезбедат активно учење преку континуирано ангажирање на учениците за време на часот
- да придонесат за поврзување и осмислување на информациите наместо само на запомнување на готови дадени информации - да ги ангажираат учениците да мислат, а не само да помнат
- да придонесат за формирање личности што знаат, разбираат, размислуваат, комуницираат и дејствуваат

АКТИВНО УЧЕЊЕ

Се базира на активности кои:

- 1. Го подобруваат квалитетот на знаењето**
 - Учениците учат со разбирање, а не само механички
- 2. Поттикнуваат на размислување**
 - Бараат од учениците самостојно да размислуваат, да формираат ставови и да решаваат проблеми на различни начини
- 3. Ја зголемуваат ангажираноста и мотивацијата**
 - Учениците се чувствуваат вклучени и учењето станува поврзано со интересите и искуството

МИСЛЕЊЕ наспроти ПОМНЕЊЕ

Учениците не научуваат да размислуваат
- најголема слабост на нашиот образовен систем

Помнењето е само основа, додека мислењето е целта на образованието

1. Помнењето го чува знаењето, а мислењето го користи
2. Мислењето води до разбирање, помнењето до репродукција
3. Мислењето обезбедува примена на знаењето во реалноста
4. Мислењето гради автономија, помнењето гради зависност
5. Во време на лесен пристап до информации, мислењето е клучната вештина

КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ во наставата (1)

Дефиниција и
клучни
карактеристики

ПОМНЕЊЕ

Способност за задржување и повторување информации без промена

- Механичко учење
- Препознавање
- Репродукција

Примери
на задачи

- Повторување дефиниции
- Именување автори, дела, настани
 - Набројување
- Наведување дати, настани, формули
- Препознавање информации/факти

КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ во наставата (2)

Дефиниција и
клучни
карактеристики

ЛОГИЧКО МИСЛЕЊЕ

Способност за последователно и структурирано поврзување на идеи

- Дедукција, индукција и аргументација
- Откривање причинско-последични врски
 - Откривање противречности
 - Решавање проблеми

Примери
на задачи

- Решавање математички задачи
 - Примена на формули
- Објаснување чекори во експеримент
 - Креирање алгоритми
- Работа со табели и дијаграми
- Изведување заклучок од дадени факти

КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ во наставата (3)

Дефиниција и клучни карактеристики

АНАЛИТИЧКО МИСЛЕЊЕ

Способност за разложување комплексни информации на делови и идентификување на нивните односи

- Расчленување
- Споредување
- Класифицирање
- Идентификување причини и последици

Примери на задачи

- Анализа на ликови во текст
 - Анализа на научен текст
- Толкување графикони и мапи
- Раздвојување причини и последици
- Систематизација на податоци

КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ во наставата (4)

Дефиниција и клучни карактеристики

КРИТИЧКО МИСЛЕЊЕ

Способност за проценка на релевантноста, логичноста и веродостојноста на информации и аргументи

- Преиспитување извори
- Проверка на докази
- Откривање пристрасности
- Формулирање основани ставови

Примери на задачи

- Дебирање по етичка дилема
- Проценка на вистинитост на изјава
- Анализа на пристрасност во медиуми
 - Рефлексија по читање текст
- Аргументирање мислење по дадено прашање

КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ во наставата (5)

Дефиниција
и клучни
карактеристики

КРЕАТИВНО МИСЛЕЊЕ

Способност за генерирање нови,
оригинални и соодветни идеи и решенија

- Замислување алтернативи,
- Поврзување неповрзани идеи
 - Иновативност
 - Имагинација

Примери
на задачи

- Осмислување алтернативно решение
 - Осмислување проект
 - Дизајн на постер/кампања
 - Составување приказна
- Смеслување нова игра или сценарио

Работен лист:
НАСТАВНИ АКТИВНОСТИ/МЕТОДИ

[+ Работен материјал: КОГНИТИВНИ ПРОЦЕСИ ВО НАСТАВАТА]

**Кои когнитивни процеси
ги поттикнуваат?**

УСНО ИЗЛАГАЊЕ

Наставникот усмено
раскажува, опишува
и/или објаснува нова
наставната содржина

Помнење

ИЛУСТРАТИВНИ АКТИВНОСТИ

Се користат визуелни
средства во наставата
(слики, видеа,
графикони, мапи)

**Помнење и
аналитичко мислење**

ДЕМОНСТРАЦИИ

Наставникот покажува
процес (експеримент,
модел, цртеж,
изведба)

**Помнење и
логичко мислење**

**ПРАКТИЧНИ
АКТИВНОСТИ**

Учениците изведуваат
активности во
лаборатории, со
моделирање,
мануелни изработки,
музички изведби и сл.

**Логичко и/или
аналитичко мислење**

**ИСТРАЖУВАЧКИ
АКТИВНОСТИ**

Учениците
истражуваат
користејќи извори
(најчесто интернет)

Логичко мислење

ИСТРАЖУВАЧКИ МЕТОД

Учениците
истражуваат проблем
или појава со цел да
постават прашања,
собираат податоци,
обработат информации
и извечат заклучоци

**Логичко и
аналитичко и
критичко мислење**

ПРОЕКТИ

Учениците
изработуваат
продукт/решение со
реална примена

Логичко и
критичко и
креативно мислење

**РАБОТА ВО
МАЛИ ГРУПИ**

Учениците работат во
групи на реализација
на дадена задача

Логичко и/или
аналитичко и/или
критичко и/или
креативно мислење

РАЗГОВОР

Прашања и одговори
за повторување на
материјалот

Помнење

ДИСКУСИЈА

Учениците
разменуваат мислења
и извлекуваат
заклучок

**Аналитичко и
критичко мислење**

**СИМУЛАЦИИ/
ИГРАЊЕ УЛОГИ**

Учениците играат
улоги за симулација на
реални ситуации

**Аналитичко и
критичко и/или
креативно мислење**

СТУДИИ НА СЛУЧАЈ

Анализа на реален
или измислен
конкретен случај/
ситуација

**Аналитичко и
критичко мислење**

КВИЗ

Одговарање на
прашања (точно-
неточно или со
понудени одговори)
врз основа на знаење
стекнато преку
искуствено учење (во
или вон часот)

**Помнење и
(евентуално)
логичко мислење**

**РЕШАВАЊЕ
ПРОБЛЕМИ/ЗАДАЧИ**

Се решаваат задачи
или проблеми што
бараат примена на
формули, правила
или стратегии

**Логичко и/или
аналитичко мислење**

Работен лист:
НАСТАВНИ АКТИВНОСТИ/МЕТОДИ

Во кои наставни предмети може
да се применат?

УСНО ИЗЛАГАЊЕ

Наставникот усмено
раскажува, опишува
и/или објаснува нова
наставната содржина

**Сите
предмети**

**ИЛУСТРАТИВНИ
АКТИВНОСТИ**

Се користат визуелни
средства во наставата
(слики, видеа,
графикони, мапи)

**Сите
предмети**

ДЕМОНСТРАЦИИ

Наставникот покажува
процес (експеримент,
модел, цртеж,
изведба)

Хемија, Физика,
Биологија,
Математика,
Информатика,
Ликовна уметност,
Музичка уметност

**ПРАКТИЧНИ
АКТИВНОСТИ**

Учениците изведуваат активности во лаборатории, со моделирање, мануелни изработки, музички изведби и сл.

Хемија, Физика,
Биологија,
Математика,
Информатика,
Ликовна уметност,
Музичка уметност

**ИСТРАЖУВАЧКИ
АКТИВНОСТИ**

Учениците
истражуваат
користејќи извори
(најчесто интернет)

**Сите
предмети**

ИСТРАЖУВАЧКИ МЕТОД

Учениците
истражуваат проблем
или појава со цел да
постават прашања,
собираат податоци,
обработат информации
и извечат заклучоци

Биологија, Хемија,
Физика, Географија,
Историја,
Информатика

ПРОЕКТИ

Учениците
изработуваат
продукт/решение со
реална примена

**Сите
предмети**

**РАБОТА ВО
МАЛИ ГРУПИ**

**Учениците работат во
групи на реализација
на дадена задача**

**Сите
предмети**

РАЗГОВОР

**Прашања и одговори
за повторување на
материјалот**

**Сите
предмети**

ДИСКУСИЈА

Учениците
разменуваат мислења
и извлекуваат
заклучок

**Сите
предмети**

**СИМУЛАЦИИ/
ИГРАЊЕ УЛОГИ**

Учениците играат
улоги за симулација на
реални ситуации

**“мајчини“ јазици и
литература,
странски јазици,
Историја,
Географија**

СТУДИИ НА СЛУЧАЈ

Анализа на реален
или измислен
конкретен случај/
ситуација

„мајчини“ јазици и
литература,
Историја,
Географија,
Биологија, Хемија,
Информатика

КВИЗ

Одговарање на
прашања (точно-
неточно или со
понудени одговори)
врз основа на знаење
стекнато преку
искуствено учење (во
или вон часот)

**Сите
предмети**

**РЕШАВАЊЕ
ПРОБЛЕМИ/ЗАДАЧИ**

Се решаваат задачи
или проблеми што
бараат примена на
формули, правила
или стратегии

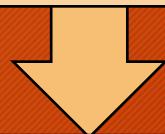
**Математика, Физика,
Информатика,
Хемија**

ПЛАНИРАЊЕ НА НАСТАВАТА

2

Планирања според стандардите за оценување (според конкретните резултати од учењето)

**ПЛАНИРАЊЕ НА
РЕАЛИЗАЦИЈАТА НА
НАСТАВНАТА ПРОГРАМА**
(за секоја тема/секое подрачје)

ПЛАНИРАЊЕ НА ЧАСОВИТЕ
детализирање на активностите (сценарија
за часовите), средствата и начинот на
следење

Стручен актив

→ - до почетокот на
учебната година

Стручен актив

→ - тековно
- прилагодено од
наставникот

Планирање на реализацијата на наставната програма

Ги опфаќа сите теми од програмата

Кога, во текот на учебната година

Предмет: XXXX за I година			
Тема: XXXXXXXXXXXX		Време за реализација: X часа (X недели)	
содржини (и поими)	стандарди за оценување	часови	период на реализација

Преземени директно од наставната програма

Вкупниот број часови за темата, распределени по содржините

Планирање на реализацијата на наставната програма (3)

При планирање на секоја тема можно е:

- да се комбинираат повеќе стандарди за оценување во рамки на ист час
- некои стандарди за оценување да се повторуваат во повеќе часови, самостојно или во комбинација со различни други стандарди за оценување (еднаш со еден, а друг пат со друг стандард)

Планирање на реализацијата на наставната програма (2)

На крајот на секоја тема се остава час за сумативно оценување (оценување на наученото)

- Формативното оценување (оценувањето за учење) се случува додека се реализира часот посветен на конкретни стандарди за оценување - ја исклучува потребата од час за повторување

ПЛАНИРАЊЕ ЗА ЧАС

детализиран опис на активностите за учениците прикажани во чекори (поделени во фази)

опис на формативното оценување - за секое сценарио одделно

Предмет: XXXX за X одд.					
Тема: XXXXXXXXXX			Време за реализација: X часа (X недели)		
содржина (и поими)	стандарди за оценување	дата на реализација	сценарио за час	ресурси/ средства	следење на напредокот

преземени од ппрограмата - само оние предвидени за часот

конкретна дата за реализација

произлегуваат од сценариото (нагледни средства, работни листови, материјали за експеримент итн.)

	ТРАДИЦИОНАЛНА ПОДГОТОВКА ЗА ЧАС	СЦЕНАРИО ЗА ЧАС
<i>Што се следи</i>	тоа што го прави наставникот (формите/методите/техниките)	тоа што го прават учениците (активностите)
<i>Што се нагласува</i>	наставната содржина (пр. што ќе се предава, потребните материјали и опрема)	процесот (активностите што ги ангажираат учениците активно да учествуваат)
<i>Што се вреднува</i>	имплементирањето на подготовката (дали е добро реализирана)	постигнувањето на резултатите од учењето (кај колкав % од учениците)
<i>Каква е содржината</i>	униформна (за сите часови е скоро иста - се разликуваат главно целите на наставата)	специфична и флексибилна (специфична за конкретен час)
<i>Која е улогата на наставникот</i>	предавач, пренесувач на знаењата (им се обраќа на учениците)	организатор, мотиватор и партнер („учи“ заедно со учениците)

СЦЕНАРИО ЗА ЧАС

- Сценариото се користи како замена за досегашната подготовка за час - не се прави формално или само како потсетник, туку како суштински водич за реализација на часот
- Претставува детализиран опис на активностите за учениците - активностите се наведуваат во одделни целини
- Сите активности/чекори предвидени за часот се групираат во три целини:
 - (1) воведни активности (доколку има потреба),
 - (2) главни активности (задолжително) и
 - (3) завршни активности (доколку има потреба)

Сценарио за час (2)

Воведни активности:

Служат за ативирање на претходно знаење, мотивирање на учениците и фокусирање на темата

- Го привлекуваат вниманието на учениците
- Ја поврзуваат новата содржина со претходните искуства
- Ја поставуваат целта на часот и контекстот за учење
- Помагаат учениците да сфатат зошто е значајна темата

Сценарио за час (3)

Завршни активности:

Служат за рефлексија, поврзување на наученото и евалуација на постигнатото

- Сумирање и заклучување на клучните поенти
- Проверка на постигнувањата (формативно оценување)
- Поттикнување на рефлексија и примена на знаењето
- Најава за понатамошно учење или домашна задача

Сценарио за час (4)

Главни активности:

Обезбедуваат суштинска обработка на наставната содржина насочена кон стекнување знаења, развивање вештини и мислење

- Се реализираат стандардите за оценување
- Се користат различни наставни активности/методи
- Овозможуваат активно учество на учениците

Што треба да се знае кога се прават сценарија за час?

1 Кои се очекуваните конкретни резултати од учењето?

2 Кои се карактеристиките на учениците (способностите, пред-знаењата, искуствата, мотивацијата) што треба да се земат предвид при креирање на сценариото?

3 Во какви активности треба се ангажираат учениците за да им се овозможи да ги постигнат очекуваните резултати?

4 Кои средства/ресурси за учење се достапни или треба да бидат обезбедени за реализација на планираните активности?

5 Како се знае дека учениците ги постигнале резултатите од учење? Што ќе биде преземено доколку голем број од учениците не ги постигнале резултатите?

Групна работа по предмети:

Сценарио за час

1. воведна активност

-

2. главни активности

-

-

3. завршна активност

-

Презентација на сработените СЦЕНАРИЈА ЗА ЧАС

Се проценува:

- Дали се јасно издвоени трите групи активности?
- Дали се препознатливи активностите (дали секоја наведена активност може да се категоризира во конкретен вид од понудените за време на обуката)?
- Дали се постапно (една по друга) наведени сите активности предвидени за часот?
- Колку успешно се опишани наведените активности (дали може да ги реализира наставник што го предава предметот, но не го пишувал сценариото)?

HVALA

faleminderit

HARISTO

БЛАГОДАРАМ

teşekkürler

faleminderit

HVALA

nais

ХВАЛА

благодарам

teşekkürler

haristo

nais

faleminderit

ХВАЛА

teşekkürler

nais

haristo

БЛАГОДАРАМ